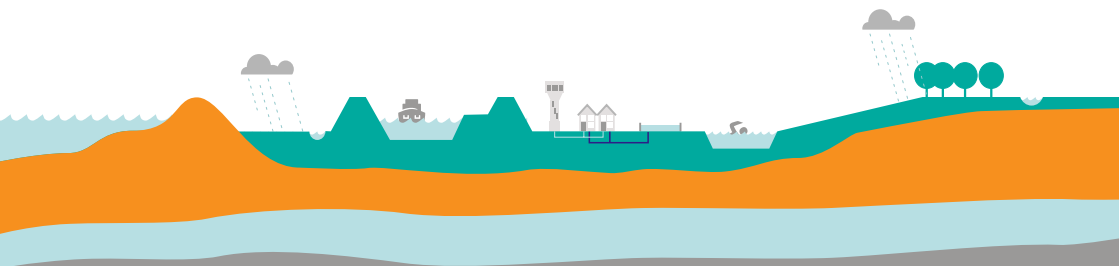

De staat van ons water

Rapportage over de uitvoering van het waterbeleid in 2019

verder met ons water

Colofon

De Staat van Ons Water is een gezamenlijke rapportage van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, de Unie van Waterschappen, de Vereniging van Waterbedrijven in Nederland, het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Met De Staat van Ons Water rapporteert de minister van Infrastructuur en Waterstaat elk jaar in mei aan de Tweede Kamer over de ontwikkelingen in het waterbeleid in het afgelopen kalenderjaar.

Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

UNIE VAN
WATERSCHAPPEN

Vewin ip^o

In deze rapportage staan links naar verdiepende informatie op internet aangegeven in **groene** tekst. **Het MIRT Overzicht 2020** geeft een overzicht van de voortgang van een groot aantal concrete uitvoeringsprogramma's in 2019, ook in het waterdomein, zoals het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Meer algemene informatie over het waterbeleid en de organisaties die daaraan werken is te vinden op onswater.nl en helpdeskwater.nl.

Afkortingen van organisaties

BZ	Buitenlandse Zaken
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
EZK	Economische Zaken en Klimaat
LNv	Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
IenW	Infrastructuur en Waterstaat
IPO	Interprovinciaal Overleg
UvW	Unie van Waterschappen
Vewin	Vereniging van waterbedrijven in Nederland
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Coördinatie:	Michiel van Lierop (IenW), Laura Both (Unie van Waterschappen)
Redactie:	Renske Postma (www.dekrachtvantaal.nl)
Vormgeving:	Mijs Cartografie en Vormgeving (www.mijs.net)
Infographics:	René Rikkers (www.rikkers.net)

Voorwoord

Omgaan met klimaatverandering was in 2019 een onderwerp dat de Nederlandse samenleving bezighield: het Klimaatakkoord kwam tot stand, scholieren organiseerden klimaatstakingen en de langdurige droogte en hittestatus maakten voor iedereen concreet wat klimaatverandering kan betekenen. Meebewegen met klimaatverandering wordt steeds belangrijker en de watersector is daar al volop mee bezig.

2019 stond ook in het teken van een aantal probleemstoffen. Het werd duidelijk dat we anders om moeten gaan met de nadelige effecten van PFAS en stikstof, in het belang van onze gezondheid, de natuur en de voortgang van de uitvoering van projecten.

In 2019 werkte de Nederlandse watersector weer met grote inzet aan veilig, gezond en voldoende water. Een greep uit de resultaten:

In 2019...

- kwamen voor bijna alle gemeenten en waterschappen stresstesten gereed die de kwetsbaarheid voor wateroverlast, droogte, hitte en de gevolgen van overstromingen in beeld brengen;
- ging het Kennisprogramma Zeespiegelstijging van start, om Nederland voor te bereiden op de grote uitdagingen die ontstaan als de zeespiegel sneller gaat stijgen;
- werkten de waterschappen en Rijkswaterstaat aan de versterking van bijna 600 kilometer primaire waterkeringen;
- brachten de waterbeheerders de effectiviteit van maatregelen voor de Kaderrichtlijn Water in beeld;
- bracht de Beleidsstafel Droogte haar eindrapport uit, met 46 aanbevelingen om Nederland weerbaarder te maken tegen droogte;
- bleek uit bedrijfsvergelijkingen van waterschappen dat rioolwaterzuiveringsinstallaties vrijwel nooit stilliggen door storingen: in 2018 waren ze 99,99% van de tijd beschikbaar;
- bleek uit wetenschappelijk onderzoek dat de drinkwatersector de hoogste productiviteitsgroei kent van vijftien onderzochte publieke sectoren, vooral door de introductie van de benchmark;
- gingen de eerste grote projecten voor de Programmatie Aanpak Grote Wateren van start; het programma richt zich op het IJsselmeergebied, de Zuidwestelijke Delta, de Grote Rivieren en de Waddenzee en Eems-Dollard;
- sloten twintig partijen de Green Deal Aquathermie om te verkennen of de Nederlandse wateren te benutten zijn als warmte-koudebron, als bijdrage aan de energietransitie;
- stelden de ministers van BZ, EZK, IenW en LNV de Nederlandse Internationale Waterambitie (NIWA) op, met het doel om honderd miljoen mensen wereldwijd meer waterzekerheid en waterveiligheid te bieden.

Deze rapportage brengt de ontwikkelingen in het waterbeleid in de volle breedte in beeld.

Inhoud

Voorwoord	3
1. Water en klimaat: voorbereid op klimaatverandering	5
Klimaatadaptatie	5
Droogte en zoetwater	6
Kennisprogramma Zeespiegelstijging	7
2. Waterveiligheid: veilig leven in de delta	9
Primaire waterkeringen	9
Kustsuppleties	12
Rivierverruiming	13
Regionale keringen	13
Muskus- en beverratten	13
Richtlijn overstromingsrisico's	14
3. Waterkwaliteit en Waterketen: gezond leven in de delta	15
Impuls met de Delta-aanpak Waterkwaliteit	15
Kaderrichtlijn Water	15
Drinkwater	18
Rioolwaterzuivering	19
Zwemwater	20
Aanvullende afspraken Bestuursakkoord Water	21
4. Grote wateren: robuuste waternatuur in de delta	22
Programmatische Aanpak Grote Wateren	22
Noordzee	22
Waddengebied en Eems-Dollard	23
IJsselmeergebied	24
Rivieren	24
Zuidwestelijke Delta	24
5. Water en duurzaamheid: bijdragen aan een duurzame delta	26
Energietransitie	26
Circulaire economie	26
Bodemdaling	27
Duurzame bedrijfsvoering	27
6. Internationaal: samen sterk voor wateropgaven wereldwijd	29
Europese Green Deal	29
Global Commission on Adaptation	29
Nederlandse Internationale Waterambitie	29
Blue Deal en Dutch Water Authorities	29
7. Beleid en bestuur	31
Omgevingswet	31
Nationale Omgevingsvisie en Nationaal Waterprogramma 2022-2027	31
Topsectorenbeleid	31
Interbestuurlijk Programma	32
Waterschapsverkiezingen	32
Cybersecurity	32
8. Financiën	33
Kosten waterbeheer in Nederland	33
Doelmatigheidswinst	34
Conclusies	37

1 Water en klimaat:

voorbereid op klimaatverandering

Nederland bereidt zich voor op klimaatverandering. De opgave is de gevolgen van klimaatverandering zoveel mogelijk te beperken, onder meer door de ruimtelijke inrichting waterrobuust en klimaatbestendig te maken. Wateroverlast, droogte, hitte en de gevolgen van overstromingen krijgen speciale aandacht. De aanpak is in 2019 verder geïntensiveerd.

Klimaatadaptatie

Overheden, private partijen en maatschappelijke organisaties werken aan klimaatadaptatie, met de [Nationale Klimaatadaptatiestrategie](#) (NAS) als kader. Het doel is Nederland waterrobuust en klimaatbestendig in te richten. De klimaatadaptatieopgave krijgt voor een belangrijk deel invulling via het Deltaprogramma.

Alle overheden werken met het [Deltaplan Ruimtelijke adaptatie](#) – onderdeel van het Deltaprogramma – stap voor stap toe naar maatregelen. Eind 2019 hadden vrijwel alle gemeenten, waterschappen en provincies stresstesten uitgevoerd die de risico's van wateroverlast, droogte, hitte en de gevolgen van overstromingen in beeld brengen. Ook het Rijk heeft voor de rijkswegen en het spoor (op onderdelen) stresstesten uitgevoerd. Veel gemeenten, waterschappen en provincies hebben een risicodialogo gevoerd of zijn bezig met de voorbereidingen ervan en sommige hebben uitvoeringsprogramma's opgesteld. Het ministerie van IenW ondersteunt dit en bracht in 2019 onder meer de '[routekaart risicodialogo](#)' uit, met vragen, antwoorden en ervaringen en tips voor het voeren van de risicodialogo. In 2019 hebben bovendien een kleine 300 gemeenten gebruikgemaakt van ondersteuning om het proces te versnellen. Daarvoor stelde het ministerie van IenW in totaal 5,6 miljoen euro beschikbaar. Ook zijn in 2019 drie uitvoeringspilots met klimaatadaptatie van start gegaan van in totaal 5,2 miljoen euro. In 2019 vond ook het symposium over lokale hitteplannen plaats.

De minister van LNV lanceerde in 2019 het [Actieprogramma Klimaatadaptatie Landbouw](#). Een van de pijlers van het actieprogramma is een goed watersysteem om droogte en wateroverlast te beperken. Waterbeheerders en watergebruikers werken daar samen aan. Vergelijkbare actieprogramma's zijn in ontwikkeling voor natuur (LNV) en de gebouwde omgeving (BZK). Ook in deze actieplannen speelt water een belangrijke rol. In 2019 is in het kader van de Nationale Wetenschapsagenda onderzoek gestart naar de gevolgen van klimaatverandering voor de gezondheid van mensen, dieren en planten en voor het milieu

in algemene zin. Het [onderzoeksprogramma](#) is een initiatief van de ministeries van IenW, VWS, LNV en BZK en wordt uitgevoerd met een bijdrage van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO).

Droogte en zoetwater

Het extreem droge jaar 2018 kreeg een vervolg in 2019. Doordat het grondwater in de eerste maanden van 2019 onvoldoende werd aangevuld, duurden de problemen voor de landbouw en natuur voort.

Eind 2019 heeft de Beleidstafel Droogte de eindrapportage '[Nederland beter weerbaar tegen droogte](#)' gepresenteerd. De Beleidstafel Droogte werd eind 2018 ingesteld door de minister van IenW en bestond uit vertegenwoordigers van het Rijk, IPO, Unie van Waterschappen, Vewin, het Deltaprogramma en VNG. Via het Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving waren ook vertegenwoordigers van natuur- en milieuorganisaties en het bedrijfsleven betrokken.

De beleidstafel geeft zes belangrijke *lessons learned* en een groot aantal aanbevelingen om Nederland weerbaarder te maken tegen droogte en watertekorten. Een deel van de aanbevelingen is in 2019 al geïmplementeerd. Zo hebben waterbeheerders maatregelen getroffen om de aanvulling van het grondwater te versnellen. Ook is een handleiding opgesteld waarmee overheden de verdringingsreeks kunnen toepassen in tijden van droogte. Alle aanbevelingen zijn aan termijnen gebonden en belegd, deels bij individuele partijen en deels in reguliere projecten en programma's van overheden, zoals het Deltaprogramma, het programma Integraal Riviermanagement en de omgevingsvisies van provincies, waterschappen en gemeenten. Op basis van de aanbevelingen heeft de minister besloten dat de drinkwatersector voortaan structureel deelneemt aan de crisisstructuur bij droogte.

De Beleidstafel Droogte adviseert voor de langere termijn een aantal perspectieven te ontwikkelen voor het geval dat het meest droge KNMI-scenario bewaarheid wordt. Het ministerie van IenW en het Planbureau voor de Leefomgeving geven daar invulling aan. De resultaten worden gebruikt bij de herijking van het Deltaprogramma in 2026. Maatregelen in de watersystemen zijn niet voldoende om helemaal te voorkomen dat droogte in de toekomst schade veroorzaakt. Voor een toekomstbestendige zoetwatervoorziening is ook klimaatbestendig land- en watergebruik noodzakelijk. De Beleidstafel Droogte heeft haar opdracht afgerond en is eind 2019 opgeheven.

De lessen van de droogte van 2018

1		<i>Het klimaat verandert: houd er rekening mee dat het warmer wordt en mogelijk droger. Ontwikkel toekomstperspectieven voor het geval het meest droge klimaatscenario bewaarheid wordt.</i>
2		<i>Oplossingsrichtingen vragen grote inzet van alle partijen en bestaan uit:</i> - zuiniger omgaan met water; - water beter vasthouden en opslaan om grondwaterstanden op peil te houden en verzilting tegen te gaan; - water slimmer verdelen in Laag-Nederland.
3		<i>Regionale verschillen in (effecten van) droogte vragen om regionaal maatwerk. Het nadrukkelijker meewegen van waterbeschikbaarheid bij afwegingen in de ruimtelijke inrichting is nodig.</i>
4		<i>Samenwerking, transparantie en dialoog over watervraag en -aanbod zijn cruciaal voor het maken van afspraken over beschikbaarheid van water, op regionaal, nationaal en internationaal niveau.</i>
5		<i>Het uniformeren, ontsluiten en uitwisselen van informatie tussen waterbeheerders onderling én tussen waterbeheerders en -gebruikers is een 'must' voor doelmatiger waterbeheer en -gebruik.</i>
6		<i>Tijdige, consistente en goed afgestemde communicatie over droogte is essentieel voor het bieden van handelingsperspectieven voor watergebruikers en vergroot het waterbewustzijn en het draagvlak voor maatregelen in de koude en warme fase.</i>

Deltaplan Zoetwater

De uitvoering van het Deltaplan Zoetwater fase 1 (2015-2021) loopt grotendeels volgens schema. Bijna alle maatregelen zullen in 2021 klaar zijn. Door onverwachte vondsten van cultureel erfgoed in de bodem en problemen met grondaankoop zijn de uitbreiding van de Noordervaart in Brabant en de [Capaciteitstoename Klimaatbestendige Wateraanvoer West-Nederland](#) vertraagd; deze zullen in 2023 gereed zijn. In april 2019 is besloten tot en met 2021 7 miljoen euro te besteden aan maatregelen die voortkomen uit de Beleidstafel Droogte, urgente projecten op de Hoge Zandgronden en het verbeteren van de kennisbasis. Inmiddels zijn ook kansrijke strategieën en maatregelen voor de tweede fase van het Deltaplan Zoetwater in beeld gebracht.

In 2019 is de [geactualiseerde knelpuntenanalyse](#) beschikbaar gekomen. Hieruit, en uit de deltasenario's, blijkt dat in de toekomst vaker watertekorten kunnen optreden door klimaatverandering, verzilting en sociaaleconomische ontwikkelingen.

Kennisprogramma Zeespiegelstijging

Wetenschappers geven signalen dat de zeespiegel na 2050 mogelijk sneller zal stijgen dan tot nu toe was aangenomen. In september 2019 heeft het Intergovernmental Panel on

Climate Change (IPCC) een speciaal rapport uitgebracht over [oceanen en ijskappen](#). Hieruit blijkt dat de bandbreedte rond de wereldwijd gemiddelde zeespiegelstijging is opgerekt tot 1,1 m in 2100 en dat landen met een lage risicotolerantie rekening moeten houden met een extremere zeespiegelstijging. De minister van IenW heeft de Tweede Kamer hierover per [brief](#) geïnformeerd.

Voor Nederland heeft zeespiegelstijging grote consequenties. Het IPCC-rapport onderstreept dan ook het belang van het nationale [Kennisprogramma Zeespiegelstijging](#) dat in september 2019 van start is gegaan. Het doel is meer inzicht te krijgen in het smelten van de ijskappen op Antarctica die tot zeespiegelstijging leiden. Daarnaast brengt het kennisprogramma in beeld in hoeverre de huidige waterveiligheidsstrategieën en de huidige zoetwatervoorziening op termijn houdbaar zijn en wat mogelijke alternatieven zijn voor de korte en lange termijn. Het Expertise Netwerk Waterveiligheid heeft eind 2019 het belang van deze doelen onderschreven in een [advies](#). De resultaten worden in 2026 benut bij de tweede herijking van deltabeslissingen en regionale strategieën van het Deltaprogramma.

2 Waterveiligheid:

veilig leven in de delta

Nederland heeft een duidelijk doel gesteld voor de bescherming tegen overstromingen vanuit de zee, de grote meren en de grote rivieren: uiterlijk in 2050 heeft iedereen in Nederland achter de primaire dijken ten minste een beschermingsniveau van 10^{-5} (kans op overlijden door een overstroming is niet groter dan 1:100.000 per jaar). Het stelsel van regionale keringen biedt in aanvulling daarop bescherming tegen overstromingen van kleinere wateren. In 2019 werkten de waterschappen en Rijkswaterstaat gestaag verder aan dijkversterkingen, zandsuppleties en rivierverruiming om de kans op een overstroming te beperken.

Primaire waterkeringen

De primaire waterkeringen van Nederland bieden bescherming tegen overstromingen bij hoogwater vanuit de Noordzee, de Waddenzee, de Rijn en de Maas, de Westerschelde, de Oosterschelde, het Volkerak-Zoommeer, het Grevelingenmeer, het getijdedeel van de Hollandsche IJssel, het IJsselmeer en de Veluwerandmeren. Op 12 september 2019 heeft de minister van IenW het [MIRT Overzicht 2020](#) aangeboden aan de Tweede Kamer. Het overzicht geeft onder meer de stand van zaken van het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2), het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP), de versterking van de Afsluitdijk en IJsseldelta fase 2.

Binnen het HWBP-2 worden maatregelen getroffen om de in 2001 en 2006 afgekeurde primaire keringen weer aan de vigerende veiligheidsnormen te laten voldoen. In het HWBP worden maatregelen getroffen die voortkomen uit de derde toetsing van 2011. Daar waar het HWBP-2 nog volledig werd gefinancierd vanuit het Rijk, wordt het HWBP 50/50 bekostigd door het Rijk en de waterschappen.

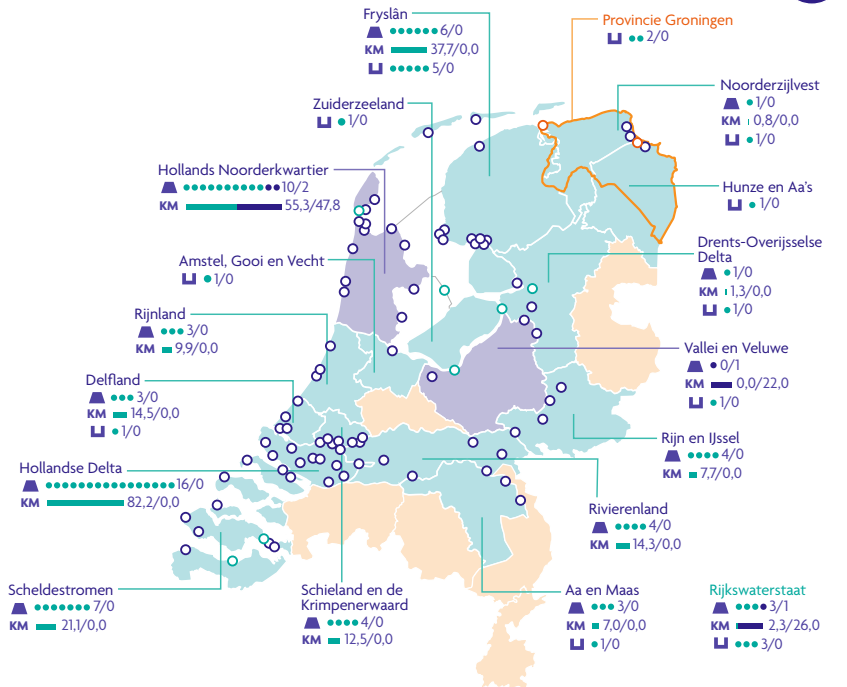
Van de 87 projecten van HWBP-2 zijn inmiddels 83 projecten afgerond; in 2019 werd het project Hoogwaterkering Den Oever opgeleverd. De waterschappen en Rijkswaterstaat werkten in 2019 in het HWBP aan de versterking van bijna 600 kilometer primaire waterkeringen, in samenwerking met provincies en gemeenten. De meeste versterkingsprojecten bevinden zich in de (voor)verkenningfase. De komende jaren gaan steeds meer projecten in uitvoering.

Hoogwaterbeschermingsprogramma 2

Stand van zaken per 31 december 2019

Aantal projecten

87

Waterschappen

- alle projecten gereed
- projecten in uitvoering
- geen projecten

Projecten

- waterschappen
- provincie Groningen
- Rijkswaterstaat

Voortgang (aantal)

- dijken, dammen, duinen
- kunstwerken
- 2/1 gereed/in uitvoering

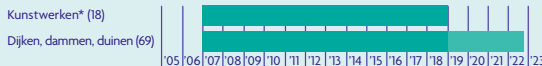
Voortgang (kilometer)

- KM
- 7,0/4,0
- dijken, dammen, duinen
- gereed/in uitvoering

Doelstelling

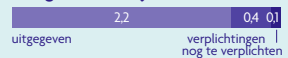
Versterken van 362 km dijken, dammen en duinen en van 18 kunstwerken, om de inwoners van Nederland een betere bescherming tegen hoogwater te bieden.

Uitvoeringsperiode

* Sluizen en gemalen

Budget €2,7 miljard

Voortgang 87 projecten

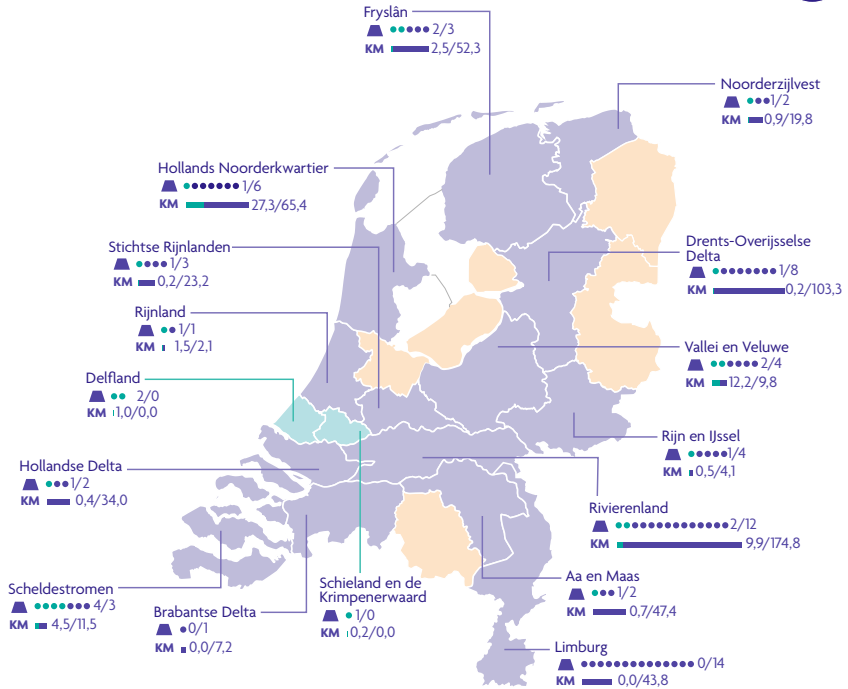

Hoogwaterbeschermingsprogramma

Stand van zaken per 31 december 2019

Lopende en afgeronde projecten

88

Waterschappen

- alle projecten gereed
- projecten in uitvoering
- geen projecten

Voortgang (aantal)

- dijken, dammen, duinen
- 2/1 gereed/in uitvoering

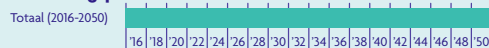
Voortgang (kilometer)

- dijken, dammen, duinen
- 7,0/4,0 gereed/in uitvoering

Doelstelling

Versterken van 1274 km dijken, dammen en duinen en van 470 kunstwerken, om de inwoners van Nederland een betere bescherming tegen hoogwater te bieden.

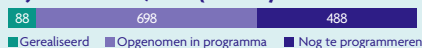
Uitvoeringsperiode

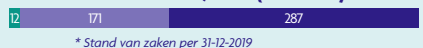
Budget*

Dijken 2021-2026/2032 (1274 km)*

Kunstwerken 2021-2026/2032 (470 stuks)**

* Stand van zaken per 31-12-2019

** Cijfers per fase voor de kunstwerken zijn niet geactualiseerd.

Afsluitdijk

Rijkswaterstaat werkt aan de verbetering van de [Afsluitdijk](#). In 2019 werd voortgang geboekt met het versterken van de dijk en de bouw van pompgemalen. Ook wordt gewerkt aan een doorgang in de Afsluitdijk voor de vismigratierivier. In de loop van 2019 bleek dat aanpassingen nodig zijn in het ontwerp van de spuisluizen, vanwege een nieuw inzicht in de hydraulische randvoorwaarden. Daardoor kon de bouw van de spuisluizen niet volgens planning in 2019 van start gaan. Omdat de verschillende werkzaamheden sterk verweven zijn, kan dat gevolgen hebben voor de voortgang van andere onderdelen. De minister van IenW heeft de Kamer hierover per [brief](#) geïnformeerd.

Zorgplicht primaire waterkeringen

In 2017 is de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) gestart met een audit van de zorgplicht voor primaire waterkeringen die in beheer zijn bij waterschappen en Rijkswaterstaat. De zorgplicht gaat over de wijze waarop de keringbeheerders het beheer en onderhoud van de primaire waterkeringen uitvoeren. Zonder goed beheer en onderhoud van deze keringen, wordt de kans dat ze bezwijken groter. Dat gaat ten koste van de bescherming tegen overstromingen vanuit de zee, de grote rivieren en de grote meren.

Begin 2020 heeft de ILT de inspectieresultaten voor de [waterschappen](#) en voor [Rijkswaterstaat](#) uitgebracht. De rapporten geven een overkoepelend overzicht en het oordeel van de ILT over de manier waarop de waterkeringbeheerders de zorgplicht hebben ingericht (peildatum 1 januari 2019). De ILT concludeert dat het merendeel van de waterschappen en regio's van Rijkswaterstaat de (werk)processen en de organisatie voor het uitvoeren van de zorgplicht heeft geborgd. Dit is een belangrijke voorwaarde voor het goed kunnen uitvoeren van beheer en onderhoud. Op basis van de inspectiebevindingen en de bestuurlijke reacties daarop stelt de ILT vast dat de keringbeheerders in 2020 de inrichting van de zorgplicht kunnen hebben geborgd. Beheerders zullen hierover rapporteren in hun reguliere (jaarlijkse) veiligheidsrapportages.

Kustsuppleties

In 2019 is circa 11 miljoen m³ zand in de kustzone gesuppleerd om de basiskustlijn te handhaven en het kustfundament te laten meestijgen met de zeespiegelstijging. Zo wordt afslag van strand en duinen tegengegaan en blijft Nederland op zijn plaats. In de periode 2016-2019 was tijdelijk minder zand nodig om de doelstellingen te bereiken dan in eerdere jaren. Dit komt onder andere doordat recent gesuppleerd zand langer blijft liggen dan verwacht en doordat de laatste jaren circa 35 miljoen m³ extra zand in het kuststelsel is aangebracht, onder meer voor de Zandmotor en zandige versterkingen (programma Zwakke Schakels).

De totale omvang van de suppleties in 2016-2019 bedroeg bijna 30 miljoen m³. In aanvulling daarop vond een pilotsuppletie van 5 miljoen m³ plaats in het Amelandse Zeegat. Uit de monitoring zal blijken of het zand zich volgens verwachting gedraagt. Dit levert kennis voor toekomstige suppleties op.

Rivierverruiming

In 2019 ging het programma Integraal Riviermanagement van start (zie hoofdstuk Grote Wateren). De programmering van nieuwe rivierverruimingsprojecten vindt in dat kader plaats, als onderdeel van de integrale opgave voor het riviereengebied en in samenhang met de benodigde dijkversterkingen.

IJsseldelta

Centraal in het programma IJsseldelta staat de nieuwe [hoogwatergeul Reevediep](#). Bij extreem hoge rivierafvoer kan een deel van het IJsselwater via deze geul wegstromen. Dat leidt tot lagere waterstanden op de IJssel. In 2019 kwam de eerste fase van het project Reevediep tot een afronding. Het project leverde in deze fase ook bijna 400 ha nieuwe deltanatuur en ruim 20 km aan nieuwe wandel- en fietspaden op. Inmiddels loopt ook de tweede fase die nodig is om het Reevediep volwaardig te laten functioneren. Eind 2019 was de bouw van de schutsluis ver gevorderd en startte de bouw van de spuisluis. Ook de realisatie van de Drontermeerdijk ging van start.

Regionale keringen

Naast primaire waterkeringen geniet Nederland bescherming van ruim 10.000 kilometer regionale waterkeringen. Voor de meeste regionale waterkeringen stelt de provincie de veiligheidsnormen vast. Informatie over het beheer van de regionale waterkeringen is beschikbaar in de rapportage [Waterschapsspiegel](#) en meer in detail op het [WAVES dashboard](#).

In 2019 is het derde Ontwikkelprogramma Regionale Waterkeringen (ORK-III) afgerond en geëvalueerd. Hieruit blijkt dat het bestaande instrumentarium voor regionale keringen geschikt is om de veiligheid van deze keringen op een betrouwbare manier te toetsen en een goed ontwerp voor versterkingen te maken. Het is op dit moment nog niet urgent een overstromingskansbenadering toe te passen voor regionale keringen, zoals sinds 2017 wel wordt gedaan voor primaire waterkeringen. Voor het vierde Ontwikkelprogramma, dat op 1 januari 2020 is gestart, was consolidatie van de [rekenregels](#) daarom het uitgangspunt.

Muskus- en beverratten

Muskus- en beverratten graven uitgebreide gangenstelsels in oevers, waardoor dijken en kades instabiel kunnen worden. De waterschappen vangen de muskus- en beverratten daarom weg. In 2019 heeft de Unie van Waterschappen een nieuwe bestrijdingsstrategie voor de muskusrat vastgesteld: [terugdringen tot de landsgrens](#). In 2019 bleek uit [onderzoek](#)

dat deze strategie ook een positieve bijdrage levert aan de biodiversiteit. In 2019 zette de daling van het aantal gevangen muskusratten zich voort (6% minder dan in 2018 en 17% minder dan in 2017), wat erop wijst dat de populatie kleiner wordt. De beverrat is al teruggedrongen tot de landsgrens: 95% van de in 2019 gevangen dieren bevond zich in een strook van vijf kilometer langs de grens met Duitsland. Ook Duitsland spant zich in voor de bestrijding van beverratten.

	Aantal gevangen dieren in 2019	Ontwikkeling in aantal gevangen dieren t.o.v. 2018
Muskusratten	50.319	- 6 %
Beverratten	1.097	-14 %

Tabel 1: Aantal gevangen muskus- en beverratten in 2019 en de ontwikkeling ten opzichte van 2018

Richtlijn overstromingsrisico's

In 2019 publiceerde Nederland [nieuwe kaarten](#) van het overstromingsrisico op [risicokaart.nl](#). Daarmee voldoet Nederland aan een van de verplichtingen van de [Europese Richtlijn Overstromingsrisico's](#). De kaarten geven voor het hele land aan hoe hoog het water bij een overstroming kan komen te staan en hoeveel mensen en bedrijven daarbij kunnen worden getroffen. De kaarten zijn gemaakt voor overstromingsscenario's die statistisch gezien eens in de 10, 100, 1.000 en 10.000 jaar optreden. Op basis van de kaarten stelt Nederland nieuwe overstromingsrisicobeheerplannen voor de periode 2022-2027 op. Deze zijn eind 2020 gereed voor tervisielegging, als bijlage bij het ontwerp-Nationaal Waterprogramma 2022-2027.

3 Waterkwaliteit en waterketen:

gezond leven in de delta

Schoon water is de basis van gezond leven, voor mensen, planten en dieren. In 2027 moeten alle Nederlandse wateren voldoen aan de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water en Natura 2000. In 2019 hebben de Nederlandse overheden en drinkwaterbedrijven weer grote inspanningen geleverd om de benodigde maatregelen uit te voeren. PFAS zorgt voor een extra opgave, naast andere industriële stoffen, meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen, medicijnenresten en microplastics.

Impuls met de Delta-aanpak Waterkwaliteit

Met de [Delta-aanpak Waterkwaliteit](#) geeft Nederland een impuls aan het verbeteren van de waterkwaliteit. Dat is nodig om in 2027 de geplande maatregelen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) af te kunnen ronden en aan de doelen van de richtlijn te voldoen. In 2019 zijn voor de prioritaire onderwerpen drie bestuurlijke versnellings tafels ingericht: de landbouw-tafel (meststoffen en gewasbescherming), de stoffentafel (opkomende stoffen en medicijn-resten) en de brede tafel (onder meer Kaderrichtlijn Water, kennisimpuls en communicatie).

In 2019 is gestart met de Nationale analyse waterkwaliteit. Deze brengt in beeld welke effecten de voorgestelde maatregelen op de waterkwaliteit in 2027 hebben, op basis van regionale en nationale analyses. In 2019 hebben de Land- en Tuinbouworganisatie Nederland (LTO), provincies en waterschappen bijvoorbeeld gewerkt aan het formuleren van de wateropgave voor de landbouw, per gebied en per sector, met aandacht voor waterkwali-teit, waterkwantiteit en zoetwater. Ook het project nutriënten heeft een bijdrage geleverd aan de Nationale analyse waterkwaliteit. Als onderdeel van de [Kennisimpuls Waterkwaliteit \(KIWK\)](#) zijn tien projecten van start gegaan om het inzicht in de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater te vergroten.

De waterbeheerders gebruiken deze resultaten om de stroomgebiedbeheerplannen van de Kaderrichtlijn Water voor de periode 2022-2027 in te vullen met nieuwe maatregelen. Dit loopt parallel met het opstellen van waterplannen door het Rijk, de provincies en de waterschappen.

Kaderrichtlijn Water

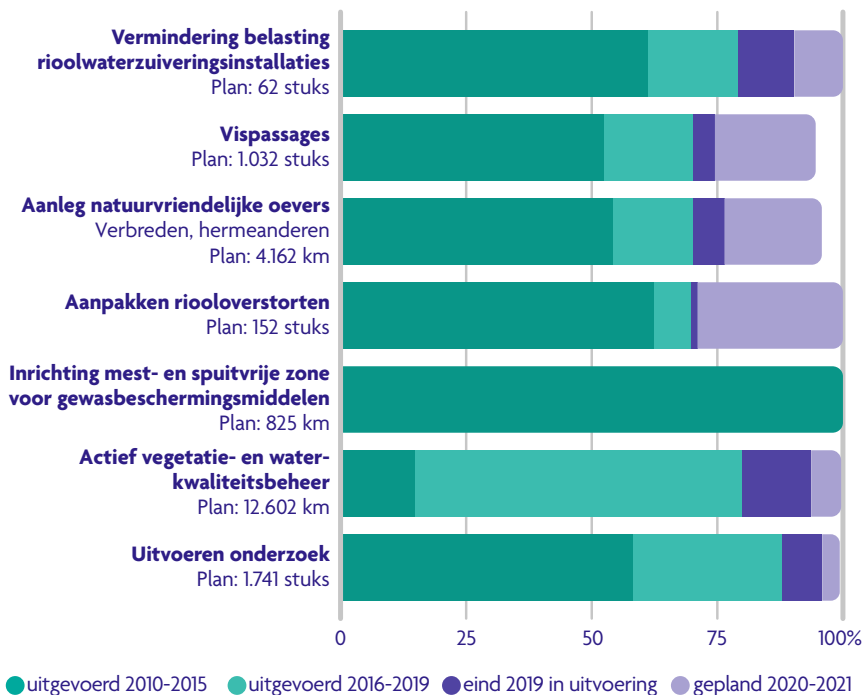
De goede toestand van grond- en oppervlaktewaterlichamen was in 2019 nog niet bereikt. Er zijn nog geen waterlichamen die aan alle eisen van de Kaderrichtlijn Water (KRW)

voldoen. De toestand van afzonderlijke parameters is soms al wel goed. Zo voldoet ongeveer de helft van de oppervlaktewaterlichamen aan de goede toestand voor fyto-plankton. Voor een aantal specifieke verontreinigende stoffen voldoet slechts 10% aan de goede toestand. Grondwaterafhankelijke natuur staat nog steeds onder druk en bij drinkwaterwinningen komen verschillende stoffen in te hoge concentraties voor.

De uitvoering van de meeste gebiedsgerichte maatregelen uit de stroomgebiedbeheerplannen 2016-2021 ligt op schema (zie infographic). In deze uitvoeringsperiode zijn inmiddels onder meer 700 kilometer natuurvriendelijke oevers en bijna 200 vispassages aangelegd. De uitvoering verloopt minder snel dan in de vorige periode; dit vraagt aandacht in 2020 en 2021. De [KRW-jaarrapportage](#) over de maatregelen van Rijkswaterstaat laat zien dat de uitvoering in 2019 hinder ondervond van de stikstof- en PFAS-problematiek. Dit vraagt beperkte bijstelling van de prognose voor eind 2021.

Kaderrichtlijn Water

Voortgang gebiedsgerichte maatregelen stroomgebiedbeheerplannen

De uitvoering van gebiedsgerichte maatregelen voor de Kaderrichtlijn Water

Met de afronding van de vispassage bij Doesburg is het laatste obstakel in het stroomgebied van de Oude IJssel weggenomen: vissen kunnen nu ongehinderd naar paaigebieden tot in Duitsland zwemmen. De Waterinnovatieprijs in de categorie 'Digitale Transformatie' werd toegekend aan de innovatieve [Smart Vislift](#).

Op landelijk niveau is vooral de aanpak van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen van belang. Het zesde Actieprogramma Nitraatrichtlijn, de Bestuursovereenkomst om de nitraatuitspoeling in grondwaterbeschermingsgebieden tegen te gaan en de Versterkte handhavingsstrategie mestregelgeving dragen bij aan de realisatie van de KRW-doelen. Uit [onderzoek](#) blijkt dat het aantal locaties in oppervlaktewateren met een goede toestand voor stikstof en fosfor licht stijgt, maar dat iets meer dan de helft van de waterlichamen daar nog niet aan voldoet. Problemen met nutriënten in grondwater zijn het grootst op de zand- en lössgronden. In 2019 bleek uit de [tussenevaluatie](#) van de Tweede Nota Gewasbescherming dat gewasbescherming duurzamer is geworden, maar dat het doel voor het oppervlaktewater en grondwater nog niet gehaald is. Het [Uitvoeringsprogramma](#) voor de Toekomstvisie Gewasbescherming helpt om de achterstand in te lopen.

Opkomende stoffen

Rijkswaterstaat heeft in 2019 als pilot 66 watervergunningen voor het lozen van industrieel afvalwater op rijkswateren doorgelicht. In deze lozingen komen chemische stoffen voor waar KRW-normen voor gelden, 'zeer zorgwekkende stoffen' en opkomende stoffen. Uit het [eindrapport](#) blijkt dat driekwart van de watervergunningen aangepast moet worden om ze te laten aansluiten bij de huidige wet- en regelgeving, beleidsdoelstellingen voor de waterkwaliteit en de best beschikbare technieken. In geen van deze gevallen is sprake van direct gevaar voor gezondheid en milieu.

Op basis van de resultaten werkt Rijkswaterstaat nu aan een vervolgaanpak om alle vergunningen te actualiseren. In 2019 is een opleidingsprogramma gestart voor vergunningsverleners water bij alle bevoegde gezagen om de vergunningverlening voor lozingen te verbeteren.

Medicijnresten

De ketenaanpak medicijnresten kreeg in 2019 extra aandacht met de Versnellingstafel 'Opkomende stoffen en medicijnresten' en de Green Deal Duurzame Zorg. In 2019 werd [voortgang](#) geboekt in alle onderdelen van de keten. Farmaceutische bedrijven gaan interne kennisateliers organiseren en studies uitvoeren naar milieueffecten (begin van de keten). Artsen en apothekers stimuleren medicijngebruikers om overgebleven medicijnen niet weg te spoelen maar in te leveren. Ook is een project gestart om te voorkomen dat röntgencontrastmiddelen in het afvalwater komen en er lopen monitoringsprogramma's om de invloed van medicijnresten op de waterkwaliteit te meten. Waterschappen zijn gestart met demonstratieprojecten om meer medicijnresten uit afvalwater te verwijderen. Soortgelijke projecten in het buitenland laten positieve effecten zien op de ecologie van het ontvangende water.

PFAS in grond en baggerspecie

PFAS is de verzamelnaam van een groep chemische stoffen die nauwelijks biologisch afbreekbaar zijn en problemen opleveren voor de waterzuivering. De stoffen worden al decennia gebruikt in industriële processen en producten als verf, blusschuim, pannen en cosmetica. PFAS omvat ook een aantal ‘zeer zorgwekkende stoffen’ voor het watermilieu en de bodem die gevaarlijk zijn voor mens en milieu. Door het wijdverbreide gebruik komt PFAS diffuus verspreid in het milieu voor.

Begin 2019 heeft het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) risicogrenzen voor PFAS uitgebracht. In juli 2019 stelde het ministerie van IenW, in overleg met VNG, IPO en de Unie van Waterschappen, het [Tijdelijke handelingskader voor hergebruik van PFAS-houdende grond en baggerspecie](#) op. Verschillende overheden legden daarop werkzaamheden in de grond-, weg- en waterbouw stil. Met de nieuwe tijdelijke achtergrondwaarden die in november 2019 bekend werden, is een groot deel van de knelpunten voor het bedrijfsleven weggenomen. Eind 2019 is een [Taskforce](#) opgericht met vertegenwoordigers van het ministerie van IenW, regionale overheden en het bedrijfsleven om de acute regio-overschrijdende knelpunten met grondverzet en baggerwerk op te lossen. Er is een algemene methodiek aangekondigd voor het omgaan met niet-genormeerde stoffen in de bodem en Nederland zet zich in voor een verbod op de productie van PFAS voor niet-essentiële toepassingen in EU-verband. Het definitieve handelingskader verschijnt in 2021.

Nationaal Programma Landbouwbodems

Gezonde bodems met een goede sponswerking nemen meer water op, waardoor minder af- en uitspoeling van nutriënten en bestrijdingsmiddelen naar het grond- en oppervlaktewater optreedt. Een gezonde bodem houdt ook meer water vast, zodat bij droogte of extreme neerslag minder snel schade optreedt. Het [Nationaal Programma Landbouwbodems](#), dat in 2019 is gestart op initiatief van het ministerie LNV, draagt daaraan bij. In 2019 heeft LNV ook de eerste Nationale Bodemtop georganiseerd.

Drinkwater

In 2019 bleek uit [wetenschappelijk onderzoek](#) dat de drinkwatersector de hoogste productiviteitsgroei kent van vijftien onderzochte publieke sectoren in Nederland. Dat wil zeggen dat de geleverde prestaties zijn toegenomen ten opzichte van de ingezette middelen. Vooral de introductie van de benchmark heeft bijgedragen aan de productiviteitsgroei in de drinkwatersector.

In 2019 hebben de EU-lidstaten een politiek akkoord bereikt over herziening van de Drinkwaterrichtlijn. Medio 2020 wordt de aangepaste richtlijn van kracht. Lidstaten hebben daarna twee jaar de tijd om de nieuwe vereisten in nationale regelgeving op te nemen. De vernieuwde richtlijn bevat een risico-gebaseerde aanpak van bron tot kraan, inclusief monitoring van kwaliteitsparameters die een duidelijk link hebben met de Kaderrichtlijn

Water. Voor het eerst bevat de richtlijn geharmoniseerde EU-regels voor materialen en chemicaliën die in contact met drinkwater staan (zoals kranen en leidingen). Daarnaast voorziet de richtlijn in maatregelen om de toegang tot drinkwater te verbeteren, lekkage te verminderen en de informatievoorziening voor klanten te garanderen. Ook bevat de nieuwe richtlijn nieuwe of aangescherpte normen voor probleemstoffen als PFAS en lood.

Lood in kraanwater

De Gezondheidsraad adviseerde in 2019 de norm voor lood in drinkwater te verlagen, vanwege gezondheidsrisico's voor met name zuigelingen, jonge kinderen en zwangere vrouwen. De minister van IenW werkt samen met de ministers van BZK en VWS aan een plan om waar nodig lood in kraanwater aan te pakken. Het kraanwater in Nederland is van hoge kwaliteit, voor iedereen veilig om te drinken en wordt goed gecontroleerd. De kwaliteit aan de tap is ook afhankelijk van de kwaliteit van de binneninstallatie. In enkele specifieke situaties kan te veel lood in kraanwater voorkomen: als sprake is van loden leidingen (in huizen die voor 1960 zijn gebouwd) of als tijdelijk effect door nieuwe kranen en leidingen die onvoldoende zijn doorgespoeld. Eigenaren hebben de verantwoordelijkheid voor leidingen en kranen in hun eigen huis of gebouw. Een aantal grote gemeenten is in 2019 gestart met het controleren van gebouwen van voor 1960 en het vervangen van loden leidingen.

Structuurvisie Ondergrond

Als vervolg op de Structuurvisie Ondergrond verkennen provincies en drinkwaterbedrijven sinds 2019 waar aanvullende strategische voorraden voor de drinkwatervoorziening aangewezen kunnen worden. Ook werken ze aan een adaptieve strategie voor waterbesparing. De resultaten komen in 2020 gereed. Uitgangspunt is het hoge groeiscenario, waarbij de drinkwatervraag tot 2050 met 30% kan toenemen. Voor de aanvullende reserves werken de partijen ook aan aanvullend beschermingsbeleid. Naast drinkwatervoorziening zal ook de energietransitie (geothermie) ruimte vragen in de ondergrond. Functiescheiding tussen drinkwater en mijnbouw/geothermie is het vertrekpunt bij de aanwijzing van aanvullende grondwaterreserves voor drinkwater.

Rioolwaterzuivering

De hoeveelheid door de waterschappen te zuiveren rioolwater is de afgelopen jaren iets afgenomen – onder meer doordat er weinig neerslag is gevallen – maar de vervuiling is toegenomen. Door innovaties toe te passen, neemt de hoeveelheid zuiveringsslib – het restafval van de rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's) – af.

Zuiveringsslib

In 2019 ontstond een capaciteitsprobleem voor het verwerken en afzetten van zuiveringsslib. De wet vereist dat het slib wordt verbrand of naar het buitenland wordt geëxporteerd. Duitsland nam tot enkele jaren geleden slib af, maar sinds 2018 is de Duitse markt hiervoor

steeds verder gesloten. De komende jaren neemt de hoeveelheid zuiveringsslib naar verwachting af doordat rwzi's rioolwater gaan gebruiken voor duurzame energieopwekking ('energiefabrieken'). De oplevering van de energiefabrieken verloopt echter langzamer dan verwacht. De waterschappen werken daarom aan een robuust systeem om de komende jaren fluctuaties in de hoeveelheid slib flexibel op te kunnen vangen.

Bedrijfsvergelijking

In 2019 voerden de waterschappen de [Bedrijfsvergelijking Zuiveringsbeheer](#) (BVZ) uit. Uit [de cijfers](#) blijkt dat de beschikbaarheid van de zuiveringsinstallaties in 2018 zeer hoog was (99,99%). Daardoor zijn storingen in de zuiveringsinstallaties nauwelijks merkbaar voor de omgeving. De waterschappen konden 97% van de hoeveelheid rioolwater afnemen die ze met de gemeenten hadden afgesproken en voldeden voor 98% aan de kwaliteitseisen voor de lozing van gezuiverd rioolwater. De verwijdering van stikstof en fosfaat uit het rioolwater voldeed ruimschoots aan de wettelijke normen en lag hoger dan bij de vorige meting in 2015. Het zuiveringsrendement voor stikstof en fosfaat bedraagt circa 85%. Daarmee draagt het effluent van rwzi's nog wel bij aan de nutriëntenbelasting van het ontvangende water.

Innovaties

In 2019 zijn verschillende innovaties beschikbaar gekomen om de prestaties, duurzaamheid en doelmatigheid van rwzi's te vergroten. Zo heeft Waterschap Rijn en IJssel in 2019 een methode ontwikkeld om een nieuwe biobased grondstof te winnen uit zuiveringsslib (kaumera). Hiermee vermindert de afvoer van slib met 20-35%, het energiegebruik met 30-80% (afhankelijk van de toepassing) en de CO₂-uitstoot met 113 ton per jaar. In 2019 startte ook het initiatief van Waterschap Vallei en Veluwe voor de [Waterfabriek in Wilp](#), waarbij zoetwater wordt teruggewonnen uit rioolwater. Steeds meer rwzi's passen effluent-nabehandeling toe om medicijnresten en andere microverontreinigingen uit het water te verwijderen.

Zwemwater

Nederland heeft 725 officieel aangewezen zwemwaterlocaties. In 2019 was de [bacteriologische waterkwaliteit](#) op 95% van deze locaties op orde (uitstekend, goed of aanvaardbaar). Wel veroorzaakte blauwalgenbloei in de warme zomer van 2019 gezondheidsrisico's.

Er zijn nog steeds pleziervaartuigen die toiletwater lozen op het oppervlaktewater, hoewel dat sinds 2009 verboden is. Deze lozingen vormen een gezondheidsrisico voor zwemmers. In 2019 is een [nieuwe regeling](#) vastgesteld die het mogelijk maakt toiletwater aan boord te zuiveren. Booteigenaren hoeven hun toiletwater dan niet meer bij jachthavens te laten wegpompen. Voor booteigenaren zonder zuivering aan boord is een vervolgstap in de maak. Zij moeten er vanaf 2021 voor zorgen dat de afvoerleiding tijdens het varen verzegeld is, zodat leegpompen bij een jachthaven noodzakelijk is.

City Swims, mud runs en andere evenementen in en rond het water worden steeds populairder. Hoewel het meeste oppervlaktewater schoon is, kunnen er gezondheidsrisico's zijn. Daarom hebben STOWA en Stichting RIONED in 2019 een handleiding voor organisatoren van evenementen opgesteld waarmee zij de risico's kunnen beoordelen.

Aanvullende afspraken Bestuursakkoord Water

In 2019 gaven de partijen in de waterketen (gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven) samen met het Rijk invulling aan de [Aanvullende afspraken Bestuursakkoord Water](#). De afspraken gaan over vier onderwerpen:

1. bruikbare en toegankelijke informatie,
2. cybersecurity,
3. samenwerking en
4. implementatie van de Omgevingswet in de waterketen.

In oktober 2019 heeft de minister van IenW over de voortgang van de afspraken gerapporteerd aan de Stuurgroep Water.

Met alle vier onderwerpen uit de afspraken is voortgang geboekt. Zo hebben de partners een visie opgesteld om hun gegevens onderling beter uitwisselbaar te maken ([FAIR](#)), met als testcases 'Samenwerken in de ondergrond' en 'Droogte'. De afspraken over cybersecurity kregen onder meer invulling met een onderzoek van het ministerie van IenW naar het volwassenheidsniveau van cybersecurity in de sector Drinkwater en een risicoanalyse van de drinkwatersector in het kader van de Wet Beveiliging Netwerk- en Informatiesystemen (zie ook hoofdstuk 7). De drinkwatersector stelde op basis daarvan een sectorspecifieke norm voor de beveiliging van procesautomatisering vast. Gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven werkten verder aan het versterken van de regionale samenwerking. De waterschappen stelden een [handreiking](#) op om te komen tot een digitale waterschapsverordening onder de Omgevingswet.

4 Grote wateren:

robuuste waternatuur in de delta

Nederland investeert in de natuur van de grote wateren, zodat deze robuust en toekomstbestendig wordt. Het doel is dat de robuuste natuur de gevolgen van klimaatverandering en toenemend maatschappelijk gebruik veerkrachtiger kan opvangen.

Programmatische Aanpak Grote Wateren

De [Programmatische Aanpak Grote Wateren](#) (PAGW) bestaat uit projecten om te komen tot ecologisch gezonde, toekomstbestendige grote wateren waar hoogwaardige natuur goed samengaat met een krachtige economie. Door klimaatverandering en toenemend maatschappelijk gebruik staan de natuur en de ecologische waterkwaliteit van de grote wateren onder druk. In de PAGW staan drie benaderingen centraal: waar mogelijk de natuurlijke dynamiek herstellen, de grote wateren (weer) met elkaar en met het achterland verbinden en ontbrekende leefgebieden voor planten en dieren aanleggen.

In juli 2019 stuurden de ministers van IenW en LNV een brief naar de Tweede Kamer over het proces voor de prioritering van maatregelen in de [PAGW](#). In november 2019 volgde een [brief met de maatregelen die in de tweede tranche worden uitgevoerd \(tot en met 2032\)](#). Voor de eerste tranche waren in 2018 al maatregelen gekozen voor de Grevelingen en de Eems-Dollard.

Noordzee

In 2019 stelden het Rijk en belangenorganisaties het [Onderhandelingsakkoord over de Noordzee](#) op, onder voorzitterschap van Jacques Wallage. De verwachting is dat het akkoord in 2020 kan worden vastgesteld, nadat de belangenorganisaties hun achterbannen geconsulteerd hebben. In het akkoord staan keuzes om de opgaven voor visserij, natuur en windenergie in balans te brengen, rekening houdend met de belangen van andere gebruiksfuncties, zoals zeevaart en zandwinning. Daarmee vormt het Noordzeeakkoord een goede basis voor het Programma Noordzee 2022-2027, de uitvoering van de Routekaart Windenergie op Zee 2030 en het visserijbeleid voor het komende decennium.

Kaderrichtlijn Mariene Strategie

Nederland actualiseerde in 2019 het monitoringprogramma dat vereist is volgens de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM). Het monitoringprogramma geeft een beschrijving van de organisatie en de inhoud van de monitoring. Eind 2019 konden maatschappelijke

organisaties en bedrijven digitaal zienswijzen indienen. Nederland ligt hiermee goed op schema om in oktober 2020 te rapporteren aan de Europese Commissie.

Waddengebied en Eems-Dollard

In 2019 is als uitwerking van het Regeerakkoord de Beheerautoriteit Waddenzee ingesteld. Het doel van de Beheerautoriteit is de samenhang te bevorderen tussen het natuur-, vis- en waterbeheer in de Waddenzee en de natuurkwaliteit te verbeteren. De Beheerautoriteit gaat in 2020 van start. Opdrachtgevers zijn de ministeries van IenW en LNV en de provincies Noord-Holland, Fryslân en Groningen.

Agenda voor het Waddengebied 2050

In 2017 hebben het Rijk en de regionale overheden besloten om met de andere partijen in de regio een gezamenlijke agenda voor het Waddengebied te ontwikkelen: de [Agenda voor het Waddengebied 2050](#). Hierin staan gezamenlijke ambities voor 2050 en ontwikkelingsprincipes. Toekomstige investeringen van betrokken partijen in het Waddengebied dragen bij aan de doelen van deze gebiedsagenda.

Programma Rijke Waddenzee

Op 1 maart 2019 bracht het programmabureau Naar een Rijke Waddenzee het nieuwe [programmaplan Wad Veerkrachtig!](#) uit. Hierin staan de activiteiten die het programma in de periode 2019-2022 uitvoert om de natuur van de Waddenzee sterker en veerkrachtiger te maken en bij te dragen aan de transitie naar duurzaam economisch medegebruik.

Meerjarig Adaptief programma Eems-Dollard 2050

In mei 2019 gaf de minister van IenW het startsein voor een proef waarbij slib uit de troebele Eems-Dollard wordt ingevangen in buitendijks gebied. Voor dit project is 10 miljoen euro beschikbaar in de PAGW (eerste tranche). Het doel is dat het water helderder en zuurstofrijker wordt door het slib te laten bezinken. De [proef](#) is een belangrijke eerste stap om ervaring en kennis op te doen met manieren om de ecologische kwaliteit van het water in het Eems-Dollardestuarium op grote schaal te verbeteren.

IJsselmeergebied

Voor vier projecten in het IJsselmeergebied is geld gereserveerd in de Programmatische Aanpak Grote Wateren: Oostvaardersoever, Wieringerhoek, Noord-Hollandse Kust en Friese Kust. Het BO MIRT Noord-West gaf eind 2019 het startsein voor de MIRT-verkenningen Oostvaardersoever en Wieringerhoek.

Agenda IJsselmeergebied 2050

Een van de onderwerpen in de [Agenda IJsselmeergebied 2050](#) is het omgaan met waterplanten. Deze planten zijn van belang voor het ecosysteem, maar geven soms overlast voor recreanten. Eind 2019 tekenden het Rijk, provincies, gemeenten en partijen uit de water-

recreatiesector een samenwerkingsovereenkomst tijdens de landelijke waterplantenconferentie. De partijen spraken af op korte termijn voldoende vaargebied open te houden door waterplanten op een aantal plaatsen te maaien. Recreanten kunnen overlast door waterplanten melden via een nieuwe [website en een app](#). Voor de lange termijn zoekt een werkgroep structurele oplossingen.

Integrale Studie Waterveiligheid en Peilbeheer

Eind 2019 ontving de Tweede Kamer het eindrapport van de [Integrale Studie Waterveiligheid en Peilbeheer](#) (ISWP). In het rapport staan aanbevelingen voor het waterbeheer in het IJsselmeergebied na 2050, als de spuisluizen in de Afsluitdijk aan vervanging toe zijn.

Rivieren

In juli 2019 hebben de minister van IenW en de regionale bestuurders in het rivierengebied gezamenlijk de [opdracht](#) vastgesteld voor het programma Integraal Riviermanagement (IRM). De insteek van IRM is de rivier als één systeem te zien en de opgaven integraal te benaderen. Het gaat hierbij om opgaven van het Rijk en van de regio voor waterveiligheid, bevaarbaarheid, waterkwaliteit en natuur, waterbeschikbaarheid, ruimtelijke en economische ontwikkeling. Ook de doelen van de PAGW worden meegenomen. In het [Deltafonds](#) is geld voor IRM gereserveerd.

Zuidwestelijke Delta

Eind 2019 nam het Bestuurlijk Overleg MIRT Zuidwest Nederland verschillende besluiten over PAGW-projecten in deze regio. De bestuurders gaven het startsein voor de planuitwerkingsfase voor het project Getij Grevelingen (eerste tranche PAGW). Ook de gebiedsprocessen voor de PAGW-projecten in de Ooster- en Westerschelde gaan van start. De bestuurders hebben afgesproken dat het gebiedsproces voor het Volkerak-Zoommeer zich primair richt op de borging van een duurzame zoetwatervoorziening in de Zuidwestelijke Delta. Een belangrijke bouwsteen daarvoor wordt het onderzoek van Deltares naar de klimaatrobuustheid van het huidige zoete Volkerak-Zoommeer.

Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta

Regio, stakeholders en Rijk werken samen aan de [Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta](#). In 2019 maakten de partijen een eerste aanzet, op basis van gezamenlijke werksessies. De definitieve agenda is waarschijnlijk medio 2020 gereed. De gebiedsagenda verbindt de opgaven van het Deltaprogramma (waterveiligheid, zoetwater en ruimtelijke adaptatie), de Programmatische Aanpak Grote wateren (waterkwaliteit en natuur) en de regionale economie. Ook wordt samenhang gezocht met klimaatadaptatie, energietransitie, duurzaamheid en circulaire economie.

Westerschelde en Oosterschelde

Vlaanderen en Nederland werken in de VlaamsNederlandse Scheldec commissie (VNSC) aan een Agenda voor de Toekomst van het Scheldeestuarium (de Vlaamse Zeeschelde en de Nederlandse Westerschelde). De Vlaamse en Nederlandse parlementen ontvingen in het voorjaar van 2019 de rapportage over de [2e evaluatie](#) van de Vlaams-Nederlandse samenwerking. Deze rapportage – opgesteld op grond van het Verdrag Beleid en Beheer Schelde-estuarium – bevat onder meer de resultaten van het eerste onderzoeksprogramma van de Agenda voor de Toekomst. Hieruit blijkt dat het intergetijdengebied kleiner wordt en de kwaliteit ervan vermindert. Dat is het gevolg van allerlei menselijke ingrepen, waaronder inpoldering, zandwinning en vaargeulverruiming. De systeemanalyse van het [Langetermijnperspectief Natuur Schelde-estuarium](#), dat stakeholders en de VNSC gezamenlijk uitbrachten in het voorjaar van 2019, bevestigt dat beeld.

In de Oosterschelde vond in de winter van 2019-2020 een zandsuppletie plaats op de Roggenplaat, om de gevolgen van zandhonger te bestrijden. In 2019 werd het onderzoek [Effecten Zeespiegelstijging en Zandhonger Oosterschelde](#) opgeleverd. Het onderzoek verbindt de klimaat- en zandhongeropgaven met de economische gebruiksfuncties, de ecologie en het landschap van de Oosterschelde.

5 Water en duurzaamheid:

bijdragen aan een duurzame delta

De watersector draagt bij aan de grote maatschappelijke transitie in Nederland, met name aan klimaatadaptatie, de energietransitie en de ontwikkeling naar een circulaire economie. De opgave is zoveel mogelijk kansen voor duurzaamheid te benutten bij de uitvoering van de taken in het waterbeheer.

Energietransitie

In mei 2019 hebben twintig partijen de [Green Deal Aquathermie](#) gesloten, waaronder overheden, netbeheerders, kennisinstellingen en marktpartijen. Aquathermie kan bijdragen aan de energietransitie door watersystemen te gebruiken als warmte- en koudebron. Het doel van de Green Deal is de waarde en de toepassingsmogelijkheden van aquathermie in kaart te brengen. In 2019 is ingezet op [communicatie](#), kennisuitwisseling en juridisch onderzoek. Dat heeft ertoe geleid dat aquathermie een plaats heeft gekregen in de Leidraad aardgasvrije wijken van het ministerie van EZK, de subsidieregeling SDE++ en in verschillende Regionale Energiestrategieën. De Green Deal Aquathermie loopt tot mei 2022.

Waterkeringen en aangrenzende gebieden zijn aantrekkelijk voor het opwekken van wind-energie. Als onderdeel van de Green Deal Energie brachten het Rijk en de waterschappen in 2019 de [handreiking Windturbines/Waterkeringen](#) uit. Hiermee kunnen beheerders van waterkeringen en initiatiefnemers beoordelen welke kansen en risico's zich voordoen bij de aanleg, de exploitatie en het opruimen van windturbines op of nabij waterkeringen.

Circulaire economie

In januari 2019 werd het Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2019-2023 vastgesteld. Hierin staan concrete acties en projecten om te bereiken dat het gebruik van primaire grondstoffen in 2030 met de helft is afgenomen. Een aantal partijen in de bouw en de grond-, weg- en waterbouwsector wil in 2030 circulair werken, waaronder Rijkswaterstaat en de waterschappen. Dit is vastgelegd in de Transitieagenda Circulaire Bouweconomie, een van de vijf transitieagenda's van het [Nationale programma Circulaire Economie](#). In 2019 organiseerden de waterschappen diverse bijeenkomsten om de samenwerking tussen overheden en het bedrijfsleven aan de circulaire werkwijze te bevorderen.

Bij het circulair inzetten van producten en materialen lopen overheden en bedrijven aan tegen belemmeringen in wet- en regelgeving over afval. De Taskforce Herijking afvalstoffen werd ingesteld om te adviseren over oplossingen. In september 2019 bracht de taskforce

onder voorzitterschap van Winnie Sorgdrager het adviesrapport Grondstof of afval uit. In oktober 2019 stuurde de staatssecretaris van IenW een [brief](#) aan de Tweede Kamer over de manier waarop de aanbevelingen in praktijk worden gebracht.

Bodemdaling

De aanpak van bodemdaling heeft in 2019 een impuls gekregen door het Klimaatakkoord. Als gevolg van bodemdaling komt in het veenweidegebied namelijk een grote hoeveelheid CO₂ vrij. In het hoofdstuk [Landbouw en Landgebruik](#) van het Klimaatakkoord is afgesproken de CO₂-uitstoot van veenweidegebieden met ten minste 1 megaton te verminderen in 2030. Het Rijk heeft 276 miljoen euro beschikbaar gesteld voor de aanpak van bodemdaling. Het geld is beschikbaar voor onderzoek, extensivering van de landbouw en andere maatregelen tegen bodemdaling en de effecten daarvan op het klimaat.

Ook de droge zomers van 2018 en 2019 hebben de bodemdalingsproblematiek op de agenda gezet. De waterbeheerders houden bij waterhuishoudkundige maatregelen om veenoxidatie te beperken ook rekening met mogelijkheden om schade door droogte, wateroverlast en slechte waterkwaliteit te voorkomen. In 2019 is in opdracht van het ministerie van BZK het Rijksprogramma Aanpak Funderingsproblematiek van start gegaan. Het doel is het verzamelen en delen van kennis en het bevorderen van kennisontwikkeling en innovaties over de aanpak van de funderingsproblematiek.

Duurzame bedrijfsvoering

Alle overheden hebben zich achter het Klimaatakkoord geschaard, ook de waterbeheerders en drinkwaterbedrijven. Daarbij hebben ze aangegeven dat ze in 2025 100% energieneutraal willen zijn. Dat geldt voor eigen investeringen, maar ook voor investeringen van derden.

In 2019 hebben de waterbeheerders en waterkeringbeheerders meegewerkt aan de Regionale Energiestrategieën (RES), onder meer door hun terreinen, afvalwater en watersystemen beschikbaar te stellen voor opwekking van duurzame energie. In 2019 produceerden de waterschappen bijna 120 miljoen kubieke meter biogas uit rioolslib. Waterbeheerders en waterkeringbeheerders voeren bouwprojecten en regulier onderhoud steeds meer circulair en klimaatneutraal uit. Bij aanbestedingen in de grond-, weg- en waterbouwprojecten gaan de waterschappen en Rijkswaterstaat pilots uitvoeren met zero-emissie-bouwmaterieel; de kennis en ervaring die de pilots opleveren, is van belang voor de afspraak in het Klimaatakkoord om tot zero-emissie in de bouw te komen. Tot slot werken alle overheden aan het verminderen van de CO₂-uitstoot door mobiliteit van eigen medewerkers.

Green Deal GWW 2.0

GWW staat voor grond-, weg- en waterbouw. De Green Deal Duurzaam GWW 2.0 heeft als ambitie om duurzaamheid een integraal onderdeel te laten zijn van alle GWW-projecten in Nederland. De Green Deal is ondertekend door een groot aantal partijen, waaronder alle

waterbeheerders (Rijkswaterstaat, gemeenten, waterschappen, provincies), aannemers en adviesbureaus. De doelstelling van de Green Deal is dat in 2020 in alle GWW-projecten de instrumenten van de Aanpak Duurzaam GWW worden toegepast bij planvorming, aanleg, aanbesteding, beheer en onderhoud. De Green Deal Duurzaam loopt van begin 2017 tot eind 2020. Uit [onderzoek](#) van januari 2020 blijkt dat steeds meer waterschappen de Aanpak Duurzaam GWW als standaard werkwijze inzetten.

6 Internationaal:

samen sterk voor wateropgaven wereldwijd

Wereldwijd nemen de problemen met te veel, te weinig of te vies water toe, vooral door klimaatverandering en bevolkingsgroei. In 2030 is in 40% van de wereld de vraag naar water groter dan de beschikbaarheid. In 2050 leeft twee derde van de wereldbevolking in steden die kwetsbaar zijn voor zeespiegelstijging. Nederland heeft zich ten doel gesteld dat in 2030 honderd miljoen mensen wereldwijd een grotere waterzekerheid en waterveiligheid hebben.

Europese Green Deal

Eind 2019 presenteerde de nieuwe Europese Commissie de [Europese Green Deal](#). Daarin staan ambities voor klimaatmitigatie, klimaatadaptatie, biodiversiteit en circulaire economie, inclusief een *zero pollution* ambitie. De commissie werkt de ambities uit in plannen, strategieën en wetgeving die ook raakvlakken met het waterbeleid zullen hebben.

Global Commission on Adaptation

De Global Commission on Adaptation – een Nederlands initiatief – vraagt wereldwijd aandacht voor concrete plannen en oplossingen om de gevolgen van klimaatverandering te verminderen. In september 2019 presenteerde de commissie een [rapport](#) over de wereldwijde opgaven voor klimaatadaptatie en de acties die nodig zijn om de wereld tegen klimaatverandering te wapenen. In september startte de commissie ook haar 'jaar van actie'. Onder leiding van de commissieleden wordt voor acht onderwerpen gewerkt aan concrete plannen en oplossingen.

Nederlandse Internationale Waterambitie

In juli 2019 stuurde de ministers van BZ, EZK, IenW en LNV de [Nederlandse Internationale Waterambitie](#) (NIWA) naar de Tweede Kamer. Het doel is het vergroten van de waterzekerheid en waterveiligheid van ruim honderd miljoen mensen wereldwijd per 2030. De NIWA is opgesteld in samenwerking met de brede Nederlandse watersector.

Blue Deal en Dutch Water Authorities

De ministeries van IenW en BZ ondertekenden in 2018 met alle 21 waterschappen de [Blue Deal](#). Het doel is twintig miljoen mensen in veertig stroomgebieden toegang te geven tot voldoende, schoon en veilig water in 2030. In 2019 zetten de waterschappen samen met buitenlandse organisaties 17 partnerschappen in 14 landen op. Hiervoor werden concrete projectvoorstellen opgesteld. De voorstellen gaan bijvoorbeeld over de ondersteuning van

lokale waterpartners in Mali en Peru bij het opstellen en uitvoeren van integraal waterbeleid. Het buitenlandloket van de waterschappen – Dutch Water Authorities – ontving ongeveer 150 verzoeken voor samenwerking uit het buitenland. Veelal ging het om de ontvangst van buitenlandse delegaties.

7 Beleid en bestuur

Integraal werken, opgaven combineren en effectief samenwerken. Dat zijn de uitdagingen waar de Nederlandse overheden aan werken. Het is de kern van de nieuwe Omgevingswet en de Nationale Omgevingsvisie, het Topsectorenbeleid en het Interbestuurlijk Programma. Ook de partners in de watersector zetten zich daar in 2019 voor in.

Omgevingswet

De Waterwet gaat grotendeels op in de [Omgevingswet](#). De regelgeving uit de Waterwet voor waterveiligheid – met de nieuwe normen voor waterkeringen die sinds 2017 van kracht zijn – werd via de Invoeringswet beleidsneutraal ingevoegd in de Omgevingswet.

Nationale Omgevingsvisie en Nationaal Waterprogramma 2022-2027

Op 20 juni 2019 bood de minister van BZK de Ontwerp Nationale Omgevingsvisie (NOVI) aan de Tweede Kamer aan. Onderdeel is de beleidskeuze dat Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is (prioriteit 1). Voor de hele NOVI is water als een van de orderende principes gehanteerd. De NOVI wordt vastgesteld bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet.

De ontwerp-NOVI geeft de strategische hoofdlijnen van het waterbeleid. Het [Nationaal Waterprogramma 2022-2027](#) geeft daar nadere uitwerking en uitvoering aan. In november 2019 kon iedereen zienswijzen indienen over het voornemen voor het opstellen van het Nationaal Waterprogramma en het bijbehorende MER. Eind 2020 zal het kabinet het ontwerp-Nationaal Waterprogramma vaststellen.

Topsectorenbeleid

In het voorjaar van 2019 informeerde het kabinet de Tweede Kamer over de [missies](#) die centraal staan in het Topsectorenbeleid. Relevant voor het waterdomein zijn onder meer de missies voor klimaatadaptatie, waterveiligheid, waterkwaliteit, duurzaam gebruik & beheer grote wateren en aquathermie. In het najaar van 2019 ontving de Kamer de Kennis- en Innovatieagenda's voor de missies en meerjarige programma's voor sleuteltechnologieën. Annemieke Nijhof volgde in 2019 Hans Huis in 't Veld op als boegbeeld van de Topsector Water en Maritiem.

Interbestuurlijk Programma

Het [Interbestuurlijk Programma](#) (IBP) is in 2018 opgezet om Nederlandse overheidsorganisaties als één overheid te laten samenwerken aan vraagstukken die de verschillende bestuurslagen overstijgen, zoals klimaat, de woonagenda, vitaal platteland en thema's uit het sociale domein. Dit heeft onder meer tot intensievere samenwerking tussen het Rijk en de decentrale overheden geleid.

Waterschapsverkiezingen

Op 20 maart 2019 vonden de landelijke Waterschapsverkiezingen plaats, tegelijk met de verkiezingen voor de Provinciale Staten. De waterschappen hebben met een gezamenlijke communicatiecampagne aandacht gevraagd voor de verkiezingen en een digitale stemhulp beschikbaar gesteld voor de kiezers. 51,3% van de kiesgerechtigden heeft zijn stem uitgebracht; in 2015 was dit 43,5%. In totaal waren er 3575 kandidaten voor 442 zetels in de algemeen besturen van de waterschappen. Begin juni 2019 hadden alle waterschappen een nieuw dagelijks bestuur benoemd. Ook werden 160 nieuwe vertegenwoordigers geïnstalleerd op de geborgde zetels.

Cybersecurity

In 2019 zetten verschillende organisaties in het waterbeheer stappen met cybersecurity. Rijkswaterstaat voerde in 2019 een risicoanalyse uit voor het hoofdwatersysteem. De drinkwatersector stelde een norm voor de beveiliging van procesautomatisering, als invulling van haar zorgplicht uit de Wet Beveiliging Netwerk- en Informatiesystemen. De waterschappen lieten een onderzoek uitvoeren naar de informatieveiligheid van de procesautomatisering en werken naar aanleiding daarvan aan verbeterpunten. De waterschappen voerden ook verbeteringen door in de informatieveiligheid naar aanleiding van de audit Baseline Informatiebeveiliging Waterschappen in 2018.

In het kader van de Aanvullende afspraken BAW is in 2019 een update uitgevoerd van de vitaliteitsbeoordeling voor het proces afvalwaterketen. Ook is een pilot gestart om ketenafhankelijkheden in (vitale) waterketens in kaart te brengen. Rijkswaterstaat en de waterschappen hebben afspraken gemaakt over de ontwikkeling van aanvullende eisen voor procesautomatisering, waarbij de Cybersecurity Implementatierichtlijn objecten (CSIR) van Rijkswaterstaat een leidende rol heeft. In januari 2020 is deze richtlijn opgenomen in de marktstandaard van kennisplatform CROW. De waterpartners zijn intensiever gaan samenwerken op het gebied van cybersecurity.

8 Financiën

Overheden en drinkwaterbedrijven geven jaarlijks ruim zeven miljard euro uit om Nederland te beschermen tegen overstromingen en om te zorgen voor voldoende en schoon (drink)water. In 2011 hebben de waterpartijen in het Bestuursakkoord Water afgesproken om de doelmatigheid in het waterbeheer verder te vergroten..

Kosten waterbeheer in Nederland

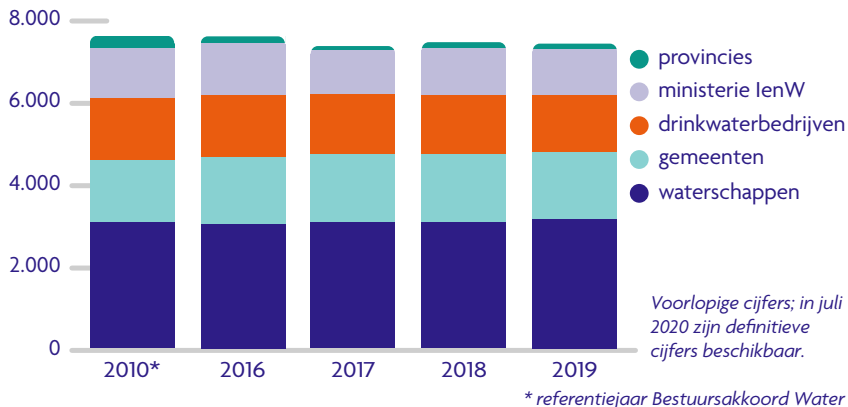
In 2019 bedroegen de totale kosten van het waterbeheer in Nederland 7,4 miljard euro, 0,7% minder dan in 2018.

Financiën

Uitgaven verdeeld over overheden

Miljoen euro per jaar, prijspeil 2019

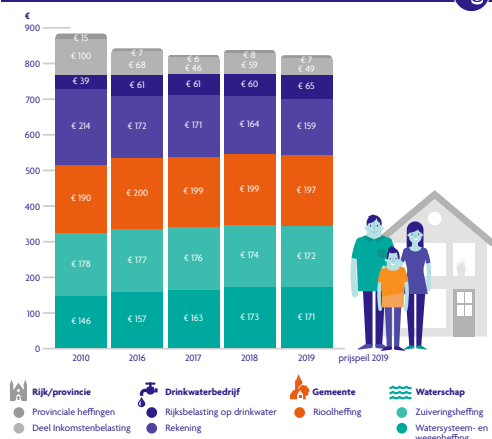

Figuur 1: Kosten van het waterbeheer verdeeld over overheden (prijspeil 2019)

De kosten voor het waterbeheer worden via lokale belastingen, rijksbelastingen en drinkwatertarieven betaald door de huishoudens en bedrijven in Nederland. [De rapportage Financiën en doelmatigheidswinst 2019](#) geeft de gemiddelde lastendruk voor verschillende huishoudens en bedrijven weer. In 2019 betaalde een gezin met één kind in een koopwoning van gemiddelde waarde gemiddeld 821 euro voor het waterbeheer in Nederland.

Lastendruk meerpersoonshuishouden

Gemiddelde lasten voor watertaken voor een meerpersoonshuishouden met koopwoning

Figuur 2: Gemiddelde lastendruk in 2019 voor gezin met één kind in een koopwoning (prijspeil 2019)

Doelmatigheidswinst

In het laaggelegen Nederland zijn voortdurend maatregelen in het watersysteem nodig om de veiligheid, bewoonbaarheid en volksgezondheid te garanderen. De overheden met een rol in het waterbeheer en de drinkwaterbedrijven hebben in het [Bestuursakkoord Water \(BAW\)](#) afgesproken om de kostenstijging te beperken (doelmatigheidswinst), om de belastingen en drinkwatertarieven voor huishoudens en bedrijven betaalbaar te houden. Afgesproken is een doelmatigheidswinst te realiseren die oploopt tot tenminste 750 miljoen euro per jaar in 2020.

Ieder jaar wordt via twee sporen gerapporteerd over de ontwikkeling van de doelmatigheidswinst:

- Spoor 1: Ontwikkeling van de lokale lasten en kosten
- Spoor 2: Doelmatigheidswinst in de praktijk

Elke drie jaar wordt ook gerapporteerd over Spoor 3: Ontwikkeling van de geleverde prestaties.

Hieronder volgen de ontwikkelingen van de sporen 1 en 2 in 2019 op basis van de [jaarlijkse rapportage](#).

Spoor 1: Ontwikkeling van de lokale lasten en kosten

Ontwikkelingen in de waterketen

In 2019 zette de gematigde stijging van de heffingen voor de rioolwaterketen zich voort. De belastingopbrengsten van waterschappen en gemeenten in de rioolwaterketen waren in

Doelmatigheidswinst

Bestuursakkoord Water 2011

Doelstelling

Nastreven doelmatigheidswinst, oplopend tot 750 miljoen/jaar in 2020

Periode

Doel

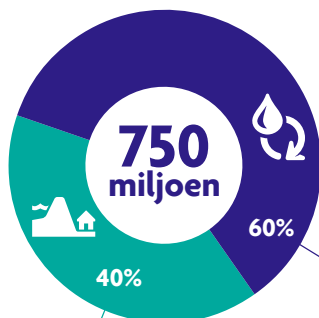
Lastenstijging voor de burger beperken

Watersysteem

Waterkeringen, oppervlaktewater, waterbodems, grondwater, oevers en kunstwerken

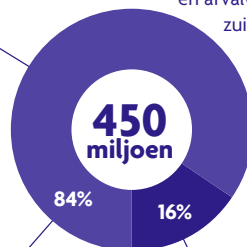

Rijk, provincies en waterschappen

Waterketen

Drinkwater, riolering en afvalwaterzuivering

Waterschappen en gemeenten (380 mln)

Drinkwaterbedrijven (70 mln)

Jaarlijkse kosten waterketen en watersysteem

De totale jaarlijkse kosten waren in 2011 ongeveer 7 miljard euro. Zonder maatregelen had dit kunnen oplopen tot 8 à 9 miljard euro in 2020.

Figuur 3: Verdeling van de doelmatigheidswinst over de onderdelen van het waterbeheer en de betrokken overheden

dat jaar 550 miljoen euro lager dan de prognose bij het maken van de afspraken in het BAW. De doelmatigheidswinst is daarmee groter dan verwacht.

De besparingen zijn mede te danken aan een andere investeringsstrategie. Belangrijke onderdelen zijn:

1. Nut en noodzaak van investeringen worden beter in beeld gebracht.
2. De combinatie van assetmanagement en risicogestuurd onderhoud, die ervoor zorgen dat de technische levensduur van objecten optimaal wordt benut.
3. Gemeenten en waterschappen nemen vaker gezamenlijk investeringsbeslissingen.

De kosten van de drinkwaterbedrijven ontwikkelden zich in 2019 gunstiger dan in de BAW-prognose en zijn inmiddels 130 miljoen euro per jaar lager dan verwacht bij het sluiten van het BAW. Dit komt met name doordat besparingen sneller zijn doorgevoerd en extra besparingen zijn bereikt in de operationele bedrijfsvoering. De investeringen van veel drinkwaterbedrijven stijgen, maar minder snel dan volgens de prognose door verbeteringen in het assetmanagement.

Ontwikkelingen in het watersysteem

Sinds de inwerkingtreding van het BAW betalen waterschappen mee aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma en hebben ze de muskusrattenbestrijding overgenomen van de provincies. In de BAW-prognose werd ervanuit gegaan dat de toename van de kosten uit de belastingopbrengsten betaald zouden worden. Een deel van de toegenomen kosten hebben de waterschappen ten laste van de reserves gebracht en niet doorberekend aan de belastingplichtigen. Samen met de doelmatigheidsinitiatieven heeft dit ertoe geleid dat de belastingopbrengsten van de waterschappen voor het watersysteem in 2019 310 miljoen euro lager lagen dan verwacht bij het afsluiten van het BAW.

De kosten die provincies voor het waterbeheer maken, zijn inmiddels met ruim 100 miljoen euro per jaar gedaald ten opzichte van 2010. Dit komt met name door het vervallen van taken (muskusrattenbestrijding en integratie-uitkering rivierdijkversterkingen/hoofdwaterkeringen) en wijzigingen in beleid en ambities van provincies. Ook is de efficiency toegenomen waarmee de afgesproken doelmatigheidswinst van 9 miljoen euro is bereikt.

Rijkswaterstaat realiseerde de doelmatigheidsdoelstelling van 25 miljoen euro per jaar binnen een totaalpakket aan **efficiencymaatregelen** van 800 miljoen euro per jaar voor de dekking van de onderhoudsopgave tot en met 2020. De verwachte prognoserealisatie bedraagt 815-820 miljoen euro, waarmee de BAW-doelmatigheidsdoelstelling ruimschoots gerealiseerd wordt.

Spoor 2: Doelmatigheidswinst in de praktijk

De afgesproken doelmatigheidswinst in de waterketen komt grotendeels tot stand

door afstemming van taken tussen gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven. Gemeenten en waterschappen hebben hun krachten gebundeld in 49 regio's, waarbij ook de drinkwaterbedrijven zijn betrokken. Unie van Waterschappen, VNG en Vewin stimuleren en faciliteren de regionale samenwerkingsverbanden, die ook gebruik kunnen maken van de community om kennis met elkaar te delen, bijvoorbeeld met het digitale platform www.samenwerkenaanwater.nl. De drie koepels brengen jaarlijks de voortgang en het tussentijdse resultaat van de samenwerking in beeld.

Drinkwaterbedrijven werken buiten de waterketen ook veel samen met andere organisaties, waaronder de nutsbedrijven. De bedrijven voeren werkzaamheden voor verschillende nutsfuncties, waaronder aanbesteden, projectmanagement en toezicht, zoveel mogelijk gezamenlijk uit.

Voor het hoofdwatersysteem brengt Rijkswaterstaat efficiency tot stand door een andere wijze van aanbesteden en door het meerjarig contracteren van het overige variabel onderhoud.

Conclusies

In het BAW hebben waterschappen, gemeenten, provincies, Rijk en drinkwaterbedrijven in 2011 afgesproken een gezamenlijke doelmatigheidswinst oplopend tot ten minste 750 miljoen euro per jaar in 2020 te gaan realiseren. [De jaarlijkse rapportage](#) hierover laat zien dat deze afspraak is ingevuld door met name meer en betere samenwerking, toegenomen efficiency, verbeterd assetmanagement en gezamenlijke investering(sbeslissing)en van waterschappen, gemeenten en drinkwaterbedrijven. Verbeterd assetmanagement en gezamenlijke investeringsbeslissingen leidden tot enige verlaging van de investeringen bij waterschappen, gemeenten en drinkwaterbedrijven. De waterschappen brachten daarnaast een deel van de kostentoeename in verband met het overnemen van taken van andere overheden 2011 ten laste van de reserves en hebben dit deel van de kostentoeename dus aanvankelijk niet doorberekend aan de belastingplichtigen.

In 2019 bedroeg de doelmatigheidswinst in de waterketen circa 680 miljoen euro en in het watersysteem circa 345 miljoen euro. De totale gerealiseerde doelmatigheidswinst bedraagt hiermee voorsnog ruim 1 miljard euro. Dit is dus meer dan de doelstelling in het BAW. Hierbij geldt wel dat er conform gemaakte afspraken in 2021 nog een correctie op de cijfers plaatsvindt voor autonome ontwikkelingen, waardoor ook de behaalde doelmatigheidswinst nog bijgesteld kan worden. Het feit dat de doelstelling tot op heden ruimschoots wordt gerealiseerd, leidt er toe dat de lasten voor inwoners en bedrijven minder toegenomen zijn dan zonder het BAW het geval zou zijn geweest.

Uit de benchmarks over het jaar 2018 en 2019 zal blijken hoe de prestaties zich ontwikkelen in relatie tot de doelmatigheidswinst. De resultaten uit de benchmarks én de correctie van de cijfers voor de autonome ontwikkelingen worden in de volgende (en laatste) rapportage van het BAW verwerkt, die in 2021 zal verschijnen.

